

So li razmere pri nas drugačne? Gotovo tudi mi potrebujemo „Zveze“ v slične namene. Ta naša „Zveza“ naj bi pri tacih priložnostih stopila v dotiko z drugimi „Zvezami“ ter svoje stališče uveljaviti skusila. Za posamezne dežele naj se pa ustanovijo „slov. deželna učit. društva“. Za Kranjsko imamo že „Slov. učit. društvo“, h kojemu naj bi pristopila Kranjska okr. učit. društva. Bratje Štajerci in Primorci naj si pa svoja dež. društva osnujejo. Tako bi združili idealno stališče z realnim in mnogo mnogo več bi dosegli. Uverjen sem, da bi s tem činom naša društva veliko večji moralen upliv zadobila in da bi „Zveza slovenskega učiteljstva“ vdobila po vsej Avstriji pristojeci ji upliv. Uvažujmo te besede! Bodi jasno!

—ič.

Spisovni pouk.

(Dalje.)

Pri popisih podajo se pa tudi lahko namesto vprašanj splošne razporedbe n. pr. a) Za popis živalij: Ime živali. Zvunanja kakovost. Kraj, kjer se nahaja in živi. Živež ali hrana. Korist ali škoda. Bolje je pa v 3. razredu te naloge zvrševati na stavljena vprašanja.

N. pr. Krava: Kaj je krava? Kaj nosi na glavi? Kakošne so noge? Kje živi? S čim se hrani? Kaj dobivamo od nje? Kaj se dela iz njene kože?

b) Za popis rastline: Ime. Kraj, kjer raste. Kdaj cveté. Deli (korenika, deblo (steblo), cvet itd.) Korist ali škoda.

N. pr. Pšenica: Kaj je pšenica? Kdaj se seje? Kaj izraste iz korenike? (Steblo.) Kaj raste po steblo? (Dolgi, ozki listi.) Kaj se nahaja vrh stebela? (Klas.) Kaj se nahaja v klasji? (Zrnje.) Kaj storimo z zrelo pšenico? Kaj pa s požeto, posušeno pšenico?

c) Za popis orodja, oprave, obleke, orožja itd. Ime. Čemu je? Kdo izdeluje? Iz česa je? Deli. Vrste. Enakost. Neenakost.

Popisi naj se dajo pa tudi na podstavi podatkov iz II. Berila in sicer taka berila, koja je učitelj poprej z učenci temeljito razpravljaj.

N. pr. Smreka. Podatki: Najvišje drevo. 38 m visoka, 6—15 dm debela. Korenine ne v zemlji globoko. Vetrovi večkrat podirajo. Deblo valjasto, lup hrapav, listi iglasti, vedno zeleni. Cvet majhen. Seme v češarkih. Smreka koristna. Les mizar, črevljar, strojar.

Pomlad. Dnevi daljši, noči krajše. Solnce ostati več časa na nebu. Zrak gorkejši. Sneg in led topiti. Travniki in drevesa zeleneti. Cvetice rasti. Lastovke in druge ptice se vračati. Kmet orati in sejati. Otroci na prostem igrati. Pastirji pasti. Škrjanec peti, slavec prepevati. Bučelice šumeti. Drevje cvesti. Brez cvetja ni sadja. V mladosti za starost skrbeti.

Jesen: Zito požeti. Sadje dozoreti. Otavo spravljati. Grozdje trgati. Lovec loviti. Lastovke odhajati. Mrzla sapa. Listje padati. Slana pobeliti hribe, doline. Zadnje pridelke spravljati. Pridni za zimo skrbeti.

Lažnik: Matiček na potovanji naučiti lagati. Z očetom iti v bližnje mesto. Nesramno lagati. Trditi, nekje videti psa kakor konj. Oče začuditi, pripovedovati, blizo most, vsak lažnik nogo zlomiti. Sin vstrašiti, sam spoznati, pes tako velik kakor vol, tele — in slednjič kakor vsak drugi pes. Laž kratke noge; ljudje laž kmalu zapaziti, lažnika osramotiti.

Vse take naloge morajo pa učenci v šoli s pomočjo učiteljevo izdelovati in sicer vsaki dan. Vsacih štirinajst dni ali pa k večjem vsaki teden naj pa po jedno taci nalog spišejo, ali prav za prav prepišejo v snažne zvezke, katere naloge seveda učitelj doma pridno popravlja. Ti zvezki veljajo kot nekako merilo učenčeve pridnosti in napredka.

Da pa učenci te naloge v „snažne zvezke“ res lepo spišejo, je pa treba to-le vpoštevati:

1. Naloga bodi prav kratka, ne črez jedno stran velikih spisovnic dolga.

2. Vsaka nepotrebna beseda (vprašanja, navodilo) izostani pri spisovanju nalog v snažne zvezke. Takozvana „glava“ naloge je popolnoma odveč, ker učenca utruji in vsled tega pa „izdelek“ slabo ali pa vsaj prav površno spiše. Pedagogično izobraženi mož spozna delavnost učiteljevo in vspehe otrok v izdelku, ne pa v glavi naloge.

4. razred.

Učni smoter: „Vaje v mnogovrstnosti izraza. Jednovite povesti, posnemanja, popisi in primerjave v zvezi s čitanko in z drugim poukom, ko se je o tvarini poprej razgovarjalo in se razporedba natanko določila“.

Videli smo, da spisje v ljudski šoli ni predmet sam za-sé, ampak je združenje pouka v čitanju, pravopisnega in slovniškega pouka. Spisje je torej končni vspeh jezikovnega pouka. Pismeno izraževanje mislij ima pa svoj glavni vir v pismenem obdelovanju slovniške tvarine. To obdelovanje, koje se mora, seveda tudi v 2. in 3. razredu prav pridno gojiti, ima namen, da učenec na primernih vzgledih sam najde pravilo ter se vadi na ta način samodelavnosti. V 4. razredu se moramo ozirati posebno na gojitev golih in prosto razširjenih stavkov. Ker v tem razredu tudi pravopisje ne dela več težav, zato smejo biti slovniške naloge mnogovrstne. Po tej poti se privadijo otroci tudi mnogovrstnosti izraza. Središče slovniškega pouka mora pa biti vpeljana čitanka. Zato naj se pri vaji v izraževanju mislij naloge opirajo na

kratka berila, ki so se poprej temeljito stvarno in slovnično razlagala. Od učitelja pa moramo zahtevati, da se za take naloge pridno pripravlja, kajti vsebina berila se mora na kratka in primerna vprašanja zopet podati.

Vsebina beril podajaj se, kakor v 3. tudi v 4. razredu na stavljena vprašanja, seveda s pomnoženimi zahtevami t. j. naloge smejo biti nekoliko daljše in odgovarja naj se pa v prosto razširjenih stavkih. Jednovite povesti so za to kaj pripravne.

K ponavljanji vsebine beril spadajo pa tudi popisi, naslanjajoči se na berila naravoslovne vsebine.

Popise sem že pri 3. razredu omenjal in vse to, kar sem tam povedal, velja posebno še za 4. razred. Potrebno se mi pa zdi, da svoje poročilo o popisih pri 4. razredu z ozirom na III. Berilo nekoliko popolnim in deloma tudi ponovim.

Kakor znano, vrše se popisi s pripomočjo učiteljevih podatkov, oziroma razporedb. Popisujmo „Leva“ na podstavi III. Berila. Primerni podatki bi bili: 1. Zver. Se prišteva med mačke. Kralj živali. 2. Dolg 2 m, visok 1 m. Truplo gibčno, močno. Dlaka. Žrelo. Zobovje. Oči. Griva. Prsi. Rep. Afrika, Azija. Po dnevi v goščavi, brlogu. Po solnčnem zahodu na lov. Rjovenje. Govedo, ovce, koze.

„Kolumb najde Ameriko“: Kompas imenitna iznajdba. Njegova lastnost. Brez njega nemogoče na odprto morje. Brez njega ne najti Kolumb Amerike. Kolumb rojen v Genovi. Oče suknar. Sin veselje do morja. Dnevnik izkušenega mornarja. Rad po morji. Manjkalo denarja. Rojstno mesto nič pomoči. Tudi kralj portugalski nič dati. Kraljica Izabela na Španskem pomoč dati. Kolumb odjadrati. 3 ladije 120 mož. Mornarjem upadati srce. Kolumb tolažiti. Najti novo deželo. Boga zahvaliti. Deželo S. Salvador imenovati. Kolumb še trikrat iti v Ameriko ter vsakokrat najti druge krajine in otoke.

Pripravna berila se tudi lahko izpreminjajo z ozirom na obliko ali se pa zapisujejo z lastnimi besedami v kratkih stavkih, obsegajoč le glavno misel. Izpremené se lahko tudi pojedine besede, naslovi, izrazi ali reki in nadomeščajo z družimi, ki imajo jednak ali podoben pomen. Berilo se pa tudi lahko razširi, če se navajajo postranske okolnosti z dodajanjem pojmov (amplifikacija). Pa tudi skrajšujejo se berila, če se izpuščajo pojmi in navajajo le glavne okolnosti (koncentracija). S takimi nalogami se vadijo otroci najbolj v mnogovrstnosti izraza.

Za izpremenjavo so v III. Berilu ta-le berila pripravna: „Kovač in krojač“ (črevljar in zidar). „Sraka in golob“ (vrabec in ščinkovec). „Človeški udje se upro“ (državljeni se upro vladarju) itd.

Pa tudi posnemanje beril je izvrstna vaja za mnogovrstnost izraza. Posnemajo se cela berila ali posamezni odstavki s prenosom

oblike in vsebine na kak drug predmet. Lahke basni se dado prav lepo posnemati. N. pr.

„Lisica in grozdje“ = „mačka in pečenka“: Mačka pride k jedilni omari. V nji pečenka. Vrata luknjo z omrežjem; proč splaziti; pečenka smrdi.

„Volk v jami vjel, tuliti. Lisica priti, zasramovati, sama notri pasti“.

Posnetek: „Kos v zanko vjeti, čivkati. Škorec prileteti, zasramovati. Okoli zanke skakati, se sam vjeti“.

Mišni vzgledi posnemanja na podstavi basni „Kresnica“ bi bili sledeči: Kresnica misli, da je najlepša stvar na zemlji. Močno se hvali in šopiri ter se primerja zvezdam. Še ni izgovorila, ko pride slavec, jo pograbi in požré. Posnetek: a) Tašica se hvali in šopiri, da najlepše poje med vsemi pticami — da slavca prekosi — da je kraljica pevk. Sokolič jo pograbi, raztrga in požré.

b) Predrzen deček gre na tenek led, tepta z nogami, se hvali, da je pogumnejši od vsacega vojaka. Še ne izgovori — led se vdere — deček utone.

Takih posnetkov se lahko dobi mnogo.

Za spisovne vaje nam učni črtež za 4. razred slednjič tudi še primerjave predpisuje.

Primerjave so tudi prav izvrstne spisne vaje. Naštevajo se enakosti in neenakosti. Na dano razporedbo se naloga najprej ustno in potem pa pismeno izdelaj.

Primerjajo se lahko n. pr. veverica in opica; lastovka in vrabec; hruška in smreka itd.

Slednjič je v 4. razredu tudi zapisovanje berilnih odstavkov al kratkih beril v nevezani besedi, ki so se jih učili učenci na pameti prav dobra spisovna vaja, ker se s tem goji pravopisje in pismeno izraževanje mislij.

Pesmi na pamet zapisovati pa niso na mestu.

5. razred.

Učni smoter: „Pripovedovanje obravnavanih beril, najprvo ustno, potem pismeno. Povesti, popisi, primerjave največ v zvezi z zgodovinskim, prirodopisnim in zemljepisnim poukom“.

Če primerjamo učni smoter 5. razreda z učnim smotrom 4. razreda, zapazimo, da sta si zelo jednaka in vsled tega so tudi vaje pismenega izraževanja mislij v 5. razredu zelo podobne vajam 4. razreda, samo gledé obširnosti nalog in skrčenja vsebine se predpisujejo pomnožene zahteve.

Obravnavana berila naj se pripovedujejo ali na stavljena vprašanja ali pa če se naznanijo samo glavne (napovedne) besede, katere učencu naznanijo snovitev pismene predstave.

Snov za pripovedovanje se jemlje vedno iz vpeljane čitanke. Kratke povesti, basni ter berila zgodovinske vsebine nam dajo prav mnogo tvarine za pismene izdelke.

Skrčenje zgodovinskih dogodkov, posnemanje kratkih basni, prenos povesti iz 3. osebe v 1. itd. se dá prav lepo pismeno izdelovati v 5. razredu. Za popise so pa prav pripravna večinoma vsa berila naravoslovne vsebine ter razne zemljepisne in zgodovinske slike.

Sploh je želeli, da se v 5. razredu vsako berilo naravoslovne vsebine tudi pismeno izdela in sicer tišto uro, ki je določena za naravoslovje. Za razgovarjanje pred čitanjem, za vajo v čitanji in za stvarno razpravo zadostuje $\frac{3}{4}$ ure in v zadnjem četrt ure naj pa učenci obravnavan predmet na dana vprašanja prav ob kratkem opišejo. Stopinje, po katerih se taki predmeti popisujejo, sem že pri 3. razredu naznanil; v 5. razredu le zahtevajmo, da rabijo učenci razširjene stavke. Lepi izrazi, ki se nahajajo v berilu, se smejo tudi v popisu porabiti.

Glede primerjave velja isto, kar sem povedal pri 4. razredu. Té naj se izdelujejo na podstavi temeljito obravnavanih zgodovinskih, prirodopisnih in zemljepisnih beril.

Po tej poti doseže učitelj smoter, ki ga predpisuje učni načrt za 5. razred osemrazrednih ljudskih šol. (Dalje prih.) J. Dimnik.

Popis priprav in poskusov pri obravnavi beril iz prirodoslovja.

(Dalje.)

A. Drugo berilo.

90. Vodé.

1. Vode je neizmerna množina na zemlji. Nahaja se kot tekoča voda v studencih, potokih, rekah in veletokih; kot stoječa v mlakah, ribnikih in jezerih, največ jo je pa v širokem in globokem morji. Kjer se tekoča voda v manjših ali večjih strugah izteka v kako drugo vodo, tam je nje izliv. — Pa tudi v hrani, ki jo ljudje, živali in rastline uživajo, se nahaja prav mnogo vode. Naša jedila večinoma kuhajo in pripravljajo z vodo in razne pijače so sestavljene iz največje množine vode, le malo je v njih družih tvarin. Najbolj zdrava pijača ostane le čista studenčna voda. — V vodi se kopljemo, umivamo si život, da smo snažni in zdravi, kajti nesnaga zamaši potne luknjice in ako pot ne more iz človeka, povzročuje mu to razne bolezni. Voda ima tudi zdravilno moč in v novejšem času se zdravi po